

Směrnice vedoucí katedry pedagogiky a psychologie č. 9/2016

Část I.

Obecná ustanovení

Čl. 1

(1) Tuto směrnici vydává vedoucí katedry pedagogiky a psychologie (dále též jen „vedoucí katedry“) na základě čl. 18 opatření děkana č. 5/2016 o studiu (dále jen „opatření děkana“).

(2) Tato směrnice zejména konkretizuje pravidla obsažená v opatření děkana týkající se státní závěrečné zkoušky (dále jen „SZZ“) nebo její části garantované katedrou pro **navazující magisterský obor Učitelství psychologie pro střední školy**.

Část II.

Oborová část SZZ

Čl. 2

Zkouška z předmětu SZZ

(1) Zkouška z předmětu SZZ se může členit na dílčí součásti; ty jsou však hodnoceny souhrnně známkou za zkoušku z předmětu SZZ.

(2) Katedra garantuje tuto zkoušku z předmětu SZZ:

KPE / QPSDI	Psychologie a její didaktika
KPE / QPUSŠ	Pedagogika pro učitelství na SŠ

Čl. 3

Zkouška z předmětu SZZ KPE / QPSDI – Psychologie a její didaktika

(1) Do zkoušky ústí tyto povinné předměty:

KPE / YDPN1 Didaktika psychologie I
KPE / YDPN2 Didaktika psychologie II
KPE / PDPSN Praktikum z didaktiky psychologie
KPE / YPSAN Psychologie adolescence
KPE / PDSSN Pedagogická a školní psychologie

(2) Do zkoušky ústí též povinně volitelné předměty; povinnosti jejich plnění stanovuje platný studijní plán. SZZ ověřuje kompetence studenta, které získal či rozvinul studiem všech předmětů určených platným studijním plánem.

(3) Zkouška má ústní formu. Čas určený na přípravu je přibližně 20 minut. O výsledku zkoušky rozhoduje komise na základě posouzení úrovně oborových znalostí a jejich didaktické transformace pro výuku na středních školách. Výkon je hodnocen jednou známkou.

(4) Tematické okruhy zkoušky jsou:

A. Okruh Psychologie

1. Předmět psychologie: význam, cíle, základní dělení psychologických disciplín, funkce aplikovaných disciplín, vědecké způsoby vytváření poznání, realizace výzkumů a základní druhy výzkumů v psychologii.
Uveďte 1 konkrétní situaci, kterou řeší pedagogická psychologie.
2. Determinace lidské psychiky: míra dědičnosti psychických dispozic, vlivy zrání, sociálního prostředí, socializace, psychofyziologické vztahy mozku, CNS a psychických funkcí, stavů.
Popište 1 příklad vlivu dědičnosti a prostředí na vybrané psychické funkce u dítěte.
3. Učení: proces učení, asociační zákony, hlavní teorie (Watson, Thorndike, Skinner, Bandura, Wertheimer, Köhler), priming, habituace, senzibilizace, imprinting.
Vyberte 1 situaci ze školního prostředí a aplikujte na ni vybranou teorii učení.
4. Emoce: základní teorie (fyziologické, kognitivní, evoluční), dimenze a druhy emocí (včetně jejich vývoje), emoční inteligence (význam, složky), regulace emocí a vliv na kognitivní funkce.
Na 1 konkrétním příkladu popište učitelovu roli při regulaci emocí žáků a jak se projevuje emoční inteligence u učitele.
5. Myšlení: mentální reprezentace, strategie řešení problémů, usuzování a heuristiky při rozhodování, divergentní myšlení, vztah myšlení a řeči, vývoj myšlení (Piaget, Vygotskij).
Uveďte 1 příklad heuristického usuzování u učitele. Na příkladu ze školního prostředí popište přechod mezi fázemi myšlení dle Piageta.
6. Pozornost a paměť: pozornost – vývoj, vlastnosti, druhy a poruchy pozornosti, paměť – fáze paměťového procesu, druhy paměti, příčiny zapomínání.
Uveďte 1 příklad, jak pracovat s pozorností žáků. Navrhněte postup, jak žákům pomoci při ukládání informací do paměti.
7. Motivace: funkce a vymezení, motiv, potřeba, incentiva, druhy motivů a potřeb, typy konfliktů, základní teorie motivace (např. Maslow, Freud), motivace poznávací, sociální, výkonová (Rotter), flow, zájem, vliv na aspiraci, odměny a tresty.
Najděte 1 příklad neprospívání ve školním prostředí a aplikujte vybrané teorie pro hlubší pochopení situace a navrhněte změnu. Popište, jak pracovat s odměnami a tresty ve škole.
8. Schopnosti, dovednosti, inteligence: rozdělení schopností, nadání a talent, vymezení inteligence, druhy a teorie inteligence (např. Spearman, Thurstone, Cattell, Sternberg, Gardner), měření inteligence a jejich kritika.
Uveďte 1 příklad dobré praxe a kritické momenty práce s nadanými dětmi.
9. Temperament, charakter, morální vývoj: vymezení a odlišnosti, hlavní teorie temperamentu (např. Jung, Eysenck, Cloninger, Thomas a Chessová, Kagan) a jejich kritické zhodnocení, morální vývoj jedince (Kohlberg a Piaget) a jejich kritické zhodnocení.
Popište 1 příklad, který se týká výchovného ovlivňování temperamentu a charakteru.

10. Vývoj osobnosti: etapizace obecně, specifické teoretické koncepce (např. Erikson, Freud, Adler), socializace, vliv prostředí (normy, hodnoty).
Vyberte 1 příklad vývojově daných konfliktů mezi učitelem a žáky na SŠ.
11. Sebepojetí a vůle: teorie já, jáství, sebepojetí (např. dle Rogerse), sebehodnocení, sebeúcta, sebereflexe a její význam pro učitele, vůle (např. Kuhl, Heckhausen), druhy vůle, volní vlastnosti.
Uveďte 1 příklad školní ne/úspěšnosti a analyzujte jej z hlediska poznatků psychologie osobnosti.
12. Náročné životní situace: frustrace a reakce na ni, stres (druhy stresu), typy konfliktů, mechanismy zvládání konfliktů, osobnostní komponenty při zvládání stresu (např. self-efficacy, hardiness – nezdolnost, locus of control – způsob zaměření), syndrom vyhoření.
Vyberte 1 příklad stresu ve školním prostředí na straně učitele a žáka a navrhněte možnosti, jak jej konstruktivně zvládat.
13. Struktura osobnosti: osobnost jako systém, složky osobnosti, osobnostní rysy (Cattell, Allport, Big five), teoretické přístupy (např. Freud, Jung, Eysenck).
Uveďte 1 příklad úspěšného zvládání role učitele na SŠ, důležité osobnostní předpoklady a jejich zdůvodnění.
14. Vývojové zvláštnosti v období dospívání: sebehodnocení a sebepojetí, vzory, chování ve skupině, vliv okolí, psychické změny, strategie volby povolání, ne/koherence v sociální komunikaci, ve vztazích k sobě a k okolí.
Na 1 příkladu ukažte nejčastější konflikty (intra- i interpersonální) dospívajícího jedince.
15. Sociální komunikace ve skupině: druhy, modely, styly komunikace a výuky, chyby v komunikaci, asertivita a její využití, zvláštnosti komunikace mezi dospělým a dospívajícím, vývoj komunikace (resp. obecně sociální interakce) v průběhu ontogenetického vývoje.
Vyberte 1 příklad asertivního chování v konkrétní situaci ze školního prostředí z pozice učitele a žáka.
16. Atribuce a očekávání: druhy atribucí, atribuční chyby, vliv očekávání na osobnost, sebenaplňující se proroctví, kauzální atribuce, schematizující typizování žáků, preferenční postoje, rolové chování, naučená bezmocnost a naučený optimismus, paradoxní účinky učitelových motivačních přístupů.
Na 1 příkladu popište možnosti, jak se vyrovnávat s problematikou atribuce v roli učitele.
17. Záškoláctví, šikana a agresivita jako vybrané sociálně patologické jevy ve školním prostředí z pohledu psychologie: vymezení, druhy, příčiny vzniku, prevence, psychologický vhled do reakcí zúčastněných a okolí.
Analyzujte 1 konkrétní situaci na SŠ a navrhněte, jak situaci psychologicky porozumět, možnosti prevence a adekvátního reagování ze strany okolí.
18. Sociální skupina: vymezení, dělení, dynamika, fáze vývoje, vztahová struktura, skupinový výkon, normy, klima, role, pracovní týmy, styly výuky, diagnostika skupinových jevů a vztahů, sociální učení.
Aplikujte poznatky o skupinové dynamice na 1 příklad skupinových konfliktů žáků a učitele.
19. Nejčastější poruchy chování u adolescentů: vymezení a pohled z hlediska psychologie na dané jevy, druhy, příčiny vzniku, specifika a metodické postupy s ohledem na věk.
Analyzujte 1 konkrétní situaci týkající se poruch(y) chování v adolescenci a navrhněte její řešení.

20. Psychické obtíže a poruchy ve školním období na SŠ (zejména neurotické poruchy, poruchy osobnosti, poruchy schizofrenního okruhu, poruchy autistického spektra): vymezení, druhy, příčiny vzniku.
Analyzujte 1 konkrétní situaci a navrhněte možnosti dalšího postupu a adekvátního reagování ze strany okolí.
21. Morální dilemata ve škole, hodnoty a postoje: morální otázky učitelské profese, postoje a hodnoty v kontextu školy a výchovně vzdělávacího procesu, žádoucí postoje učitele, postupy pro utváření postojů a hodnot žáků.
Uveďte 1 příklad morálního dilematu v každodenní praxi učitele a rozveďte úvahy, jak se zachovat a zdůvodnit postoje učitele.

B. Okruh Didaktika

1. Předmět a základní kategorie obecné didaktiky. Pojmový aparát didaktiky, obecná didaktika, oborová didaktika, didaktika vyučovacího oboru.
2. Předmět didaktiky psychologie a její aktuální problémy.
3. Koncepce, vzdělávání, obsah a cíle předmětu psychologie na středních školách.
4. Dosavadní životní zkušenosti žáka jako konkrétní východisko pro vyučování psychologie. Motivace a aktivizace žáků.
5. Vzdělávání učitelů předmětu psychologie. Kompetence k výuce psychologie (předmětová, diagnostická, komunikativní, intervenční, seberozvojová).
6. Didaktické zásady.
7. Kurikulum a jeho konstrukce, vzdělávací programy, struktura vzdělávacích programů.
8. Vyučovací hodina psychologie, struktura.
9. Písemná příprava na vyučovací hodinu psychologie. Analýza zvoleného tématického celku.
10. Didaktické zásady a jejich konkretizace pro předmět psychologie.
11. Metody vyučování, faktory ovlivňující volbu metody.
12. Materiálně didaktické prostředky ve výuce psychologie (učebnice, odborná literatury, filmy, apod.)
13. Organizační formy výuky a jejich využití při výuce psychologie.
14. Problémové vyučování v psychologii, projektové vyučování, práce ve skupinách.
15. Projekty individuálního, skupinového vyučování v tématech psychologie. Výhody a nevýhody. Příklady užití.
16. Bloomova taxonomie vzdělávacích cílů.
17. Edukační proces (model, prvky)
18. Edukační cíle (třídění a požadavky)
19. Aktivizační didaktické metody. Přehled, funkce v učebním procesu.
20. Dialogické metody - využití diskuze, dialogu v kruhu, apod.
21. Využití samostatné činnosti žáka (práce s učebnicí, odborným textem, problémové situace).
22. Metody pedagogické diagnostiky žáka a třídy. Zkoušení, hodnocení a klasifikace výsledků učení žáků v předmětu psychologie.
23. Konstrukce didaktického testu ke kontrole osvojeného učiva.
24. Základní terminologie v teoretických psychologických disciplínách, problematika jejich vymezení a osvojování.

(5) Student si vylosuje jeden okruh z Psychologie a jeden okruh z Didaktiky.

- (6) Čas trvání zkoušky je přibližně 20 minut. Zkouška je rozpravou nad vylosovanými tématy z pohledu oborového i didaktického. Komise v průběhu zkoušky pokládá studentovi doplňující otázky.

Čl. 4

Zkouška z předmětu SZZ KPE / QPUSŠ Pedagogika pro učitelství na SŠ

- (1) Do zkoušky ústí tyto povinné předměty:

KPE/ZPGSN Základy pedagogiky - SŠ
KPE/DISSN Didaktika SŠ
KPE/PDSSN Pedagogická a školní psychologie
KPE/SPSSN Speciální pedagogika
KPE/TVYSN Teorie výchovy
KPE/PPDSN Pedagogicko-psychologická diagnostika

- (2) Zkouška má ústní formu. Čas určený na přípravu je přibližně 20 minut. O výsledku zkoušky rozhoduje komise na základě posouzení úrovně znalostí předmětů a schopnost vysvětlit ho a uvažovat nad ním i z teoretického i z praktického hlediska. Výkon je hodnocen jednou známkou.

- (3) Tematické okruhy zkoušky jsou:

1. **Pedagogika a její základní kategorie.** Předmět pedagogiky, vztah pedagogiky k dalším vědním disciplínám. Struktura pedagogických disciplín. Význam pedagogické teorie pro výchovně vzdělávací praxi.
2. **Podstata výchovy a její úloha pro rozvoj jedince a společnosti.** Výchova a její pojetí, tradiční (tradicionalistické) a reformní (alternativní) koncepce výchovy, výchovná dilemata (Fink), výchovné cíle, intencionální a funkcionální formy výchovy. Vnější a vnitřní determinanty výchovy, výchova - prostředí - socializace. Sebevýchova.
3. **Řešení základních otázek výchovy a vzdělávání v systému a díle J. A. Komenského.** Charakterizujte kontext doby života J. A. Komenského a její specifika. Objasněte pedagogické myšlení Komenského ve vztahu k jeho všenápravným snahám o reformu společnosti. Komenského náhledy na školu, jeho pedagogické principy, výchovný demokraticismus a humanismus a hlavní díla. Celkové vyhodnocení jeho přínosu pro pedagogiku.
4. **Otázka svobody a přirozenosti ve výchově v historickém kontextu.** Řešení základních otázek výchovy a vzdělávání v pojetí J. F. Herbarta a J. J. Rousseaua. Vyhodnoťte a porovnejte filozofická a pedagogická východiska a diskutujte jejich vztah k současné škole.
5. **Výchova demokratického občana v historicko pedagogickém pohledu.** Jako východisko použijte Komenského myšlenku demokraticismu a filozofii vzdělávání J. Deweye. Otázka pragmatismu a humanismu. Přínosy koncepce problémového a projektového vyučování k rozvoji demokratických hodnot, postojů a kompetencí? Porovnejte historická pojetí se současnou pedagogickou diskusí o výchově demokratického občana.

6. **Vývoj snah o reformy ve školství v Evropě od konce 19. století.** Základní myšlenky a východiska tzv. reformní pedagogiky. Reformní úsilí v českých školách ve 20. a 30. letech. Problematika diferenciacce a individualizace. Objasněte jejich východiska a funkci.
7. **Teoretická východiska a praktická realizace alternativních přístupů k výuce v pojetí tzv. "klasických alternativ".** Vyjmenujte základní typy těchto škol a vysvětlete jejich hlavní charakteristiky.
8. **Transformace české školy a proměny vzdělávání po roce 2000.** Jaké důsledky pro pojetí učitelského povolání s sebou nese současný trend humanizace školy? Jaká jsou východiska a inspirační zdroje? Problematika formativního a seberealizačního postoje. Jak se humanizační trend projevuje v praxi?
9. **Didaktika, definice, základní pojmy, vztah k oborovým didaktikám.** Předmět didaktiky a její význam. Výukové cíle a jejich taxonomie, výukové metody a jejich klasifikace, klasické, aktivizační a komplexní výukové metody, didaktické principy.
10. **Problematika klasifikace, hodnocení a diagnostiky** žáků na příslušném typu školy. Didaktické testy. Hlavní problémy účelu a prostředků hodnocení, problém interpretace výsledků. Druhy a funkce zkoušek.
11. **Učitelovo pojetí výuky na příslušném stupni školy.** Osobnostní a profesní kompetence. Klíčové dovednosti. (Pojmy: pedagogické znalosti, kompetence, dovednosti, sebereflexe, autodiagnostika učitele). Pedagogická tvořivost učitele, jak jí rozvíjet?
12. **Vztah rodiny a školy v měnící se společnosti.** Rodina a její funkce. Problémy současné rodiny. Možnosti spolupráce školy s rodiči. Jaké možné překážky se zde vyskytují? Zaujměte stanovisko a vysvětlete ho. Jakou roli hrají prestiž a image školy a co tvoří prestiž školy?
13. **Problematika volného času středoškolské mládeže.** Jaký má tato otázka význam pro celkový rozvoj osobnosti? Co ovlivňuje využití volného času u středoškolské mládeže? V jakých oblastech se volný čas výchovně zhodnocuje? Naznačte možné spojitosti mezi způsobem využití volného času a sociálně patologickými jevy.
14. **Škola a socializace.** Jaké funkce naplňuje? Vliv kulturního a sociálního prostředí na školní úspěšnost žáka (vysvětlete pojmy sociální a kulturní kapitál). Jazykové kódy a vybrané problémy ze školní socializace (formální a neformální řád, Hawthornský jev, etiketování a sebesplňující se předpověď, očekávání učitele - Pygmalion efekt).
15. **Projevy sociálně patologických jevů/rizikové chování na ZŠ a SŠ,** Sociální patologie, deviace a rizikové chování, pojetí, sociální norma. Příčiny těchto jevů a možnosti jejich prevence, role škol v této prevenci – Minimální preventivní program. Možnosti intervence – individuální výchovný plán.
16. **Specifické vývojové poruchy učení u studentů SŠ.** Uveďte příčiny, diagnostiku, druhy specifických poruch. Vymezte zásady práce se studentem se SPU, individuální vzdělávací plán. Spolupráce školy a pedagogicko-psychologické poradny či speciálního centra, spolupráce ředitele, učitele a rodičů žáka se SPU. Hodnocení žáka se SPU.
17. **Žáci a studenti s potřebou podpůrných opatření:** vymezení speciálních vzdělávacích potřeb, varianty podpůrných opatření, plán pedagogické podpory a individuální vzdělávací plán, hodnocení žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Poradenský systém – podpora učitele ze strany speciálně pedagogických center, školní poradenské pracoviště.
18. **Strategie řízení třídy:** autorita učitele, třídní klima, pedagogická komunikace, neintervenující, interaktivní a intervenující principy řízení, kategorie kázeňských postupů u nespolupracujícího a rušivého chování (uveďte názorné příklady).

(4) Student si vylosuje jeden okruh.

(5) Čas trvání zkoušky je přibližně 20 minut. Zkouška je rozpravou nad vylovaným tématem. Komise v průběhu zkoušky pokládá studentovi doplňující otázky.

Část III.

Kvalifikační práce

Čl. 5

Obsahové a formální požadavky

- (1) Minimální, resp. maximální rozsah diplomové práce (vlastní text práce bez obsahu, seznamu literatury, příloh) stanovuje zadání práce.
- (2) Formální požadavky na úpravu práce stanovuje čl. 16 odst. 7 opatření děkana.
- (3) Požadavky na úpravu citací a způsob uvedení bibliografických údajů stanovuje norma ČSN ISO 690, resp. norma APA.
- (4) Kritéria hodnocení bakalářské práce jsou uvedena v příloze této směrnice.

Čl. 6

Obhajoba diplomové práce

- (1) Obhajoba bakalářské práce trvá přibližně 20 minut. Průběh obhajoby:
 - a. Student komisi stručně (např. za pomoci prezentačních programů) představí cíl práce, strukturu práce, výsledky a přínos práce).
 - b. Komise se seznámí s posudky práce.
 - c. Student reaguje na případné připomínky a otázky uvedené v posudku.
 - d. Následuje diskuse k práci, členové SZZ komise mohou studentovi položit doplňující dotazy.
- (2) Hodnocení práce zahrnuje hodnocení obsažené v posudcích i hodnocení obhajoby před komisí SZZ. Výkon je hodnocen jednou známkou.

Část IV.

Závěrečná ustanovení

Čl. 7

Závaznost, aplikovatelnost a výklad směrnice

- (1) Pravidla obsažená v této směrnici jsou závazná pro všechny, jichž se týkají, a to i pro vedoucího katedry. Změna v osobě vedoucího nemá na pravidla uvedená v této směrnici vliv.

(2) Změny v pravidlech lze činit jen vydáním nové směrnice, a to postupem podle čl. 18 odst. 3 a 4 opatření děkana.

(3) Vyjde-li najevo rozpor směrnice vedoucího katedry s některým opatřením děkana, proděkana, rektora, prorektora, vnitřním předpisem JU nebo PF nebo se zákonem, použije se přednostně ustanovení, které není obsaženo ve směrnici vedoucího katedry.

(4) Výkladem směrnice je pověřen proděkan pro studium. Je-li to vhodné či nezbytné, vyžádá si před provedením výkladu stanovisko vedoucího katedry.

Čl. 8

Účinnost

Tato směrnice nabývá účinnosti 1. 12. 2016.

V Českých Budějovicích 30. 11. 2016

prof. PaedDr. Iva Stuchlíková, CSc.
vedoucí katedry pedagogiky a psychologie

Příloha

Kritéria hodnocení diplomové práce

Pozn.: kritéria se hodnotí na čtyřstupňových škálách, jejichž krajní polohy jsou uvedeny u každého kritéria.

Obsahová úroveň práce

- formulace cílů: *cíle jsou jasně formulovány* - *cíle nejsou korektně formulovány*
- struktura práce odpovídá cílům: *zcela odpovídá* - *neodpovídá*
- jednotlivé části práce: *jsou pro celek podstatné* - *nejsou podstatné*
- teoretická a empirická část práce jsou: *provázané* - *neprovázané*
- naplnění cílů práce: *cíle práce naplněny* - *nenaplněny*

Způsob zpracování

- zvolené metodologické řešení: *odpovídá cílům práce* - *neodpovídá cílům práce*
- adekvátní použití výzkumných metod, metodických postupů: *zcela adekvátní* - *neadekvátní*
- způsob prezentace problému/tématu: *přiměřený a jasný* - *neodpovídá typu práce, není srozumitelný*
- úroveň interpretace a diskuze k řešenému problému: *dostatečná* - *nedostatečná*
- propracovanost práce: *práce je ve všech svých částech přiměřeně propracovaná - některé části práce nejsou dostatečně dopracované, dokončené*

Práce se zdroji

- práce s odbornou literaturou *výborná* - *nedostatečná (neodpovídající)*
- aktuálnost použitých zdrojů: *zdroje jsou aktuální* - *zdroje nejsou aktuální*
- zahraniční zdroje: *práce obsahuje relevantní zahraniční zdroje* - *práce neobsahuje zahraniční zdroje*
- relevance a validita zdrojů: *relevantní* - *nerelevantní*
- citační norma: *zcela dodržena* - *nedodržena*

Jazyková úroveň práce:

- stylistická vospělost: *odpovídá úrovni odborného stylu* - *neodpovídá požadované úrovni*
- gramatická úroveň: *neobsahuje gramatické chyby* - *obsahuje velké množství gramatických chyb*
- odborný jazyk: *používá výborně* - *nepoužívá*

Formální úroveň práce:

- rozsah práce: *odpovídá* - *neodpovídá stanoveným požadavkům*
- práce obsahuje požadované náležitosti: *obsahuje* - *neobsahuje*

- grafická úroveň práce: *vyhovující - nevyhovující*
- struktura a členění práce: *vyhovující - nevyhovující*